

PRAVNA I POSLOVNA ETIKA

dr Andreja Mihailović

(po udžbeniku Milana Miljevića “*Poslovna etika i komuniciranje*”)

ISTORIJA POSLOVNE ETIKE - MASOVNI NAPAD NA BIZNIS I NJEGOVE PRAKSE

- ▶ Aristotel, koji zaslužuje priznanje kao prvi ekonomista (dve hiljade godina pre Adama Smita), razlikovao je dva smisla onoga što nazivamo ekonomijom; jedan od njih *oikonomikos* (vođenje domaćinstva), koje je odobravao i smatrao suštinskim za malo složenije društvo i *chrematisike* – trgovine zbog profita (koju je proglasio za potpuno lišenu vrline, a one koji se predaju takvim čisto sebičnim zanimanjima je nazvao "parazitima")
- ▶ Aristotelov napad na necistu i neproizvodnu praksu "zelenastva" zadržao je svoju snagu sve do sedamnaestog veka (takvim poslovima se nisu bavili postovani građani, već samo ljudi sa društvene margine)
- ▶ Isus je mjenjace novca istjerao iz hrama, a hriscanski moralisti od Pavla do Tome Akvinskog i Martina Lutera slijedili su njegov primjer otvoreno osuđujući ono što mi danas nazivamo "poslovni svijet"

DRAMATIČAN ZAOKRET PREMA BIZNISU POČETKOM NOVOG DOBA

Daljom centralizacijom društva, privatizacijom porodičnih grupa kao potrošača, brzim napretkom tehnike i tehnologije, industrijskim promjenama, razvojem i modernizacijom *chrematisike* je postala centralna institucija i glavna "vrlina" modernog kapitalističkog i postkapitalističkog društva.

Zan Kalvin, a zatim i engleski puritanci, propovijedali su vrline stednje i radinosti, a Adam Šmit je u svom delu *Bogatstvo naroda* iz 1776 g., kanonizovao nov vjeru.

Opšte prihvatanje biznisa i priznavanje ekonomije kao centralne strukture društva zavisilo od novog nacina misljenja o društvu, koji je zahtevao ne samo promjenu religijskog i filofsokog senzibiliteta, već i novo shvatanje društva i ljudske prirode

Novi stav prema biznisu nije nastao preko noci i građen je na tradicijama koje su male dugu istoriju

Srednjovekovne gilde su uspostavile sopstvene, za svaku djelatnost specifične kodekse "poslovne etike" mnogo pre nego što je biznis postao centralna institucija u društvu

"POHLEPA JE DOBRA?"

Čuveni laureat za Nobelovu nagradu, Milton Fridman, pokrenuo je ovo pitanje posle izjave daje društvena odgovornost biznisa jedna subverzivna doktrina

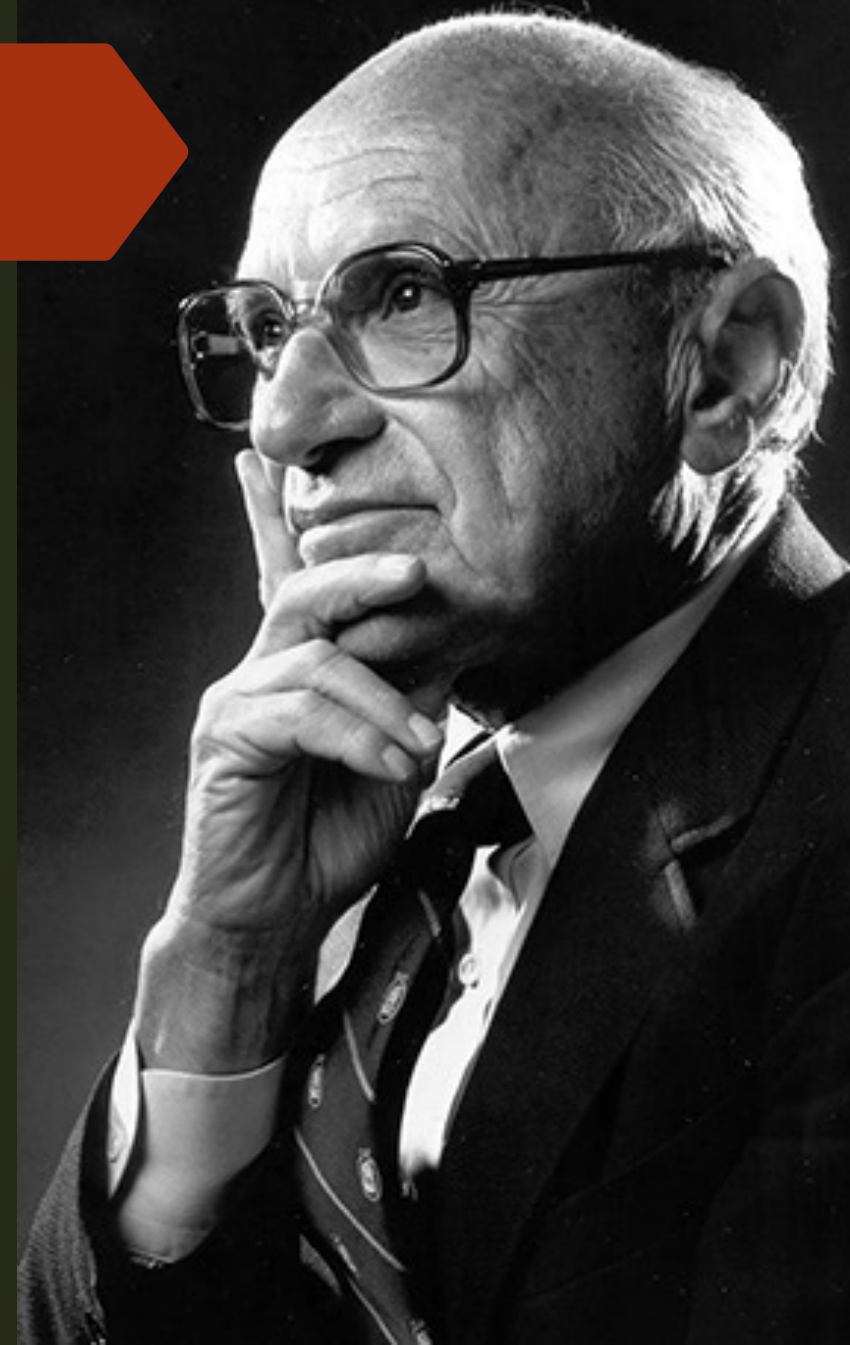
U svojoj knjizi „Kapitalizam i sloboda“ bio je izričit u tvrdnji da „postoji jedna i samo jedna društvena odgovornost biznisa – da koristi resurse i da se angažuje u aktivnostima dizajniranim da povećavaju njegov profit

„U sferi politike neko može tražiti od drugog da doprinosi opštoj društvenoj svrsi, bez obzira da li on to želi ili ne. Biznis bi trebalo da bude biznis, a politika politika i nikada ne bi trebalo miješati te dvije stvari.“

KORPORATIVNA DRUŠTVENA ODGOVORNOST

- ▶ Fridman prikazuje društvenu odgovornost kao otvorenu prijetnju biznisu riječima: „Neki trendovi bi iz korijena mogli potkopati osnove našeg slobodnog društva, kao što je prihvatanje od korporacijskih činovnika društvene odgovornosti drugačije od stvaranja sve više i više novca za njihove akcionare. Korporativna društvena odgovornost predstavlja takav nepoželjan miks između politike i ekonomije“
- ▶ U istom tonu je biznismene koji zastupaju ideju korporativne društvene odgovornosti optuživao za “propovijedanje čistog i izvornog socijalizma”, a davanje novca za milosrđe ili druge socijalne slučajeve (osim za reklamu koja ima za cilj povećanje biznisa) i uključivanje u projekte zajednice (koji ne unapređuju poslovanje korporacije), karakterisao je kao potkradanje akcionara

HOLISTIČKI
ZAKRET
KONCEPTA
DRUŠTVENE
ODGOVORNOSTI
KOMPANIJA

Fridmanovo redukcionističko shvatanje poslovne etike brzo je iznjedrilo svoje oponente

Među prvim bio je Christopher Stone, koji je u svom radu “Društvena kontrola ponašanja kompanija” iznio sljedeće stavove:

Menadžeri nisu brokeri, stoga se njihova odgovornost ne može ograničiti samo na akcionare, kao u odnosu principal - agent;

Tržište nije dovoljan regulator i korektiv društveno odgovornog ponašanja kompanija ;

Zakonske norme nisu garancija da kompanije neće povrijediti opšte društvene interese

MULTIINTERESNA POZICIJA KOMPANIJE

- Kritika Fridmanovog modela i jačanje regulatorne funkcije države, utrli su put teoriji interesnih grupa (stakeholder theory) prema kojoj društvenu odgovornost treba shvatiti ekstenzivno – kao odgovornost prema svim pojedincima i grupama čiji su interesi na bilo koji način pogođeni aktivnostima kompanije

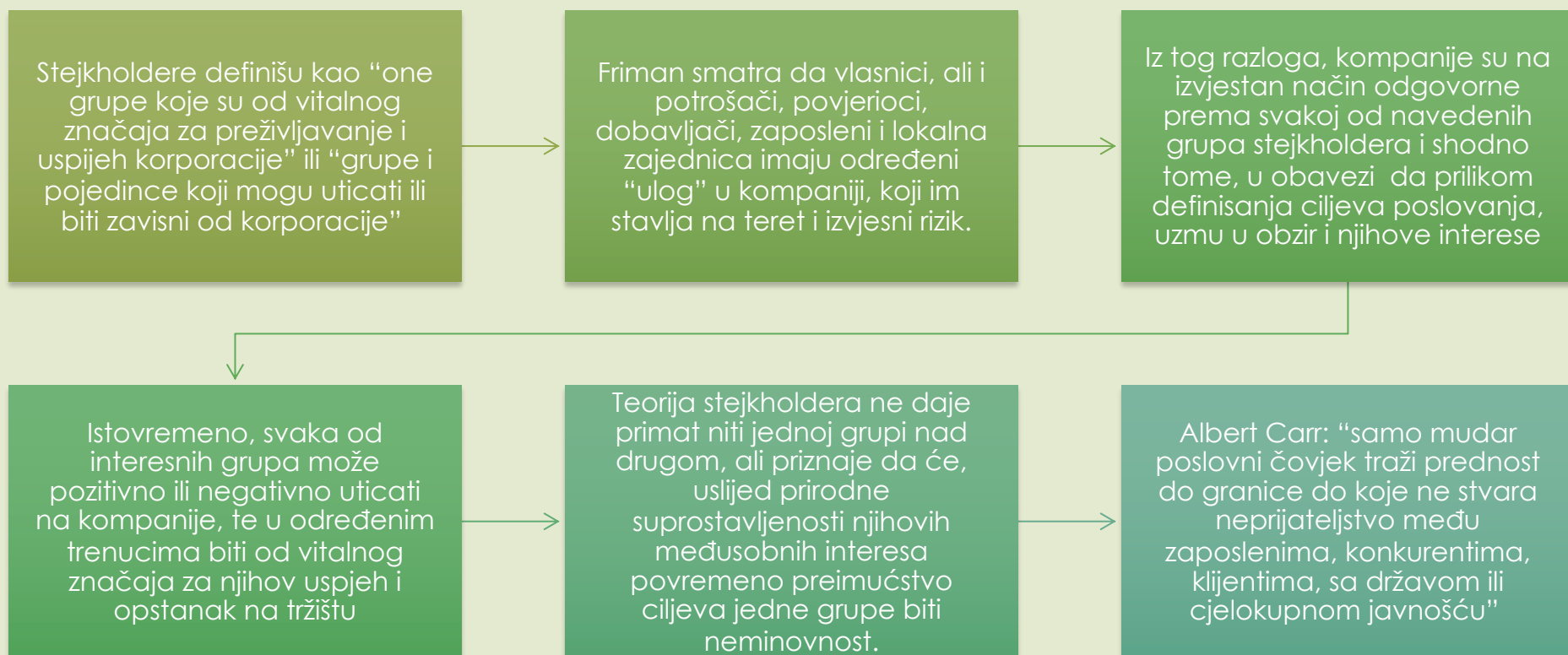
Svijest o multiinteresnoj poziciji kompanije i potreba za identifikacijom različitih nosioca tih interesa doveo je do širenja dimenzija društvene odgovornosti kroz odgovor na pitanje – kome su i za šta kompanije odgovorne?

- Na tragu tog odgovora, Edward Freeman i William Evan postavili su temelj novog modela društvene odgovornosti kompanija, tzv. *stakeholder modela*

- Oni nalaze ekonomske i zakonske argumente da su menadžeri odgovorni i drugim stakeholderima (npr. zaposlenima, povjericima, lokalnoj zajednici, itd.), a ne samo akcionarima

STEJKHOLDING MODEL

PITANJA ZA DISKUSIJU:

Da li je kompanija dužna da posluje u opšte društvenom ili u isključivom interesu akcionara?

Da li poslovni ciljevi kompanije mogu doći u koliziju sa ciljevima njenih vlasnika?

Da li su zakonske norma dovoljna garancija da kompanija neće poslovati na štetu društvenih interesa?

■ *Hvala na pažnji!*